

Skolebaserte programmer for forebygging av aggresjon og fremming av sosial kompetanse

Børge Strømgren

Aggresjon - problemet og noen løsninger

- Omfang generelt
- Kilder til aggresjon
- Teorier om Aggresjon
- Noen løsninger
- Programmer for å fremme sosial kompetanse og dermed redusere aggresjon
 - primær, sekundær og tertiær prevensjon

Omfang generelt

- Aggresjon defineres som "en hver handling rettet mot et annet individ som er utført med mål om å skade. Utøveren må tro at handlingen vil skade offeret og offeret er motivert til å unngå handlingen"
- Vold er aggresjon som har ekstrem skade som mål.
- Deler også inn i fiendtlig og instrumentell aggresjon. Fiendtlig aggresjon er sett på som tankeløs og impulsiv og drevet av sinne. Instrumentell aggresjon er sett på som planlagt og som et middel til å oppnå noe annet en skade på offeret.

Omfang generelt

- Globalt sett øker drap mest i aldersgruppa 10-24, av disse mest blant den eldre delen 20-24. Større økning blant menn enn kvinner
- Dramatisk økning i tidligere CCCP, Øst-Europa og USA
- Stabilt i Vest-Europa og Canada.
- Høyest forekomst i Colombia, El Salvador, Puerto Rico, Brasil, Albania og Venezuela
- Lavest forekomst i Østerrike, Hong Kong, Finland, Irland, Israel, Kuwait, Mauritius, Norge, Singapore, Slovenia, Makedonia og Nord-Irland

Omfang generelt

- Ikke-fatal vold er hyppigere en fatal vold og det er 40 til 50 offer for ikke-fatal vold som behandles på sykehus for hver forekomst av fatal vold.
- Høyest forekomst blant ungdom og unge voksne
- Ofrene er vanligvis menn
- Ofre for ikke-fatal vold er ofte angrepet med knyttnever, klubber og kniver fremfor skytevåpen.

Omfang generelt

- Det er visse risikofaktorer for ungdomsvold (barne- og ungdomsskole)
 - Deltakelse i mobbing, slåssing og bruk av våpen.
- I 1957 rapporterte lærer i USA at 1% av elevene forstyrret undervisningen og at 95% oppførte seg bra
- I 1975 så man i skolene en 18,5% økning i drap, voldtekt 40,1%, ran 36,7%, overfall på medelever 85,3% og overfall på lærere 77,4%
- Antallet konfiskerte våpen (pistoler, avsgade hagler og kniver) økte med 54,4%
- Situasjonen relative uforandret i 1999 og 2000
- I Norge har 10% hatt med seg våpen til skolen og 11% har blitt utsatt for vold på skolen

Kilder til aggresjon

- Kjente risikofaktorer finne man på individuelt plan, i familien og i det bredere sosiale, kulturelle og politiske plan.
- På individuelt nivå er risikofaktorene hyperaktivitet, impulsivitet, redusert atferdskontroll, oppmerksomhetsforstyrrelse, og en historie med [aggresjon og dårlig skolefungering](#)
- I familien er en risikofaktor "coercive parenting", foreldrekonflikter, lavt familiesamhold og lav SES
- I det bredere sosiale, kulturelle og politiske plan fins faktorer som gjenger, tilgang til våpen, lavt samhold i samfunnet, sosialpolitikk, lovsystem, lønnsforskjeller, demografiske forandringer, byvekst og voldsforherliggende kulturer

Kilder til aggresjon

- På individplan kan man videre se på faktorer som impulsivitet, lav utdanning, rusbruk, og en historie med aggresjon og misbruk
- På det relasjonelle plan ser man på faktorer som forhold til venner, intime partnere og familie - disse kan være de som oppmuntrer til vold
- På samfunnsnivå ser man på faktorer som kulturelle normer (støtter bruk av vold som konfliktløsningsmiddel, mener at menn skal bestemme over kvinner og barn) og forhold som helse- utdannings- og sosialpolitikk

Kilder til aggresjon

- Forsøkt samlet i en General Aggression Model (GAM), fokus på "personen i situasjonen" og en sykklus av pågående sosial interaksjon
- De ser på situasjonelle faktorer (aggressive tilnærmelser, provokasjoner, frustrasjon, smerte og ubehag, rus) og personfaktorer (egenskaper ved personen, kjønn, oppfatninger, holdninger, verdier, langsiktige mål og scripts)
- Ser også at historie er viktig, da i form av tidligere påvirkning som mediavold og dårlige foreldreferdigheter (coercive parenting)
- Goldstein snakker om klasserom for læring av aggresjon, de er hjemme, på skolen og via media

Kilder til aggresjon

- Barn i disse klasserommene er i tillegg til å ha en læringshistorie også veldig opptatt av å tenke på vold, dette forsterkes gjennom bruk av mediavold
- Blir lett selvcentrerte når de blir sinte, "Jeg bryr meg ikke om noen blir skadet", og de overfortolker andres handlinger som fiendtlige
- Denne selvcentrerte oppfatningen avtar vanligvis hos de fleste barn etter som de blir eldre, det mer aggresjon og slåssing i barnehager enn i videregående - ennå. De lærer nye og mer effektive konfliktløsnings- og selvhevdelsesferdigheter

Kilder til aggresjon

- Ungdomsvold ser ut til å ha en egen dynamikk
- De fleste voldelige unge viser aggressiv atferd i en kortere periode med start fra 11 til 17 år og fermvis aggressiv atferd i ett til tre år - adolescence limited offenders
- Noen starter tidlig og vider en gradvis økning til alvorlig aggresjon over årene, dette holder seg i voksenlivet, lifecourse persistent developmental pathway, livsstilskriminelle
- Det er enighet om at behandlingstiltak må være bredspektrede, særlig overfor de eldre ungdommene med en karriere

Teorier om Aggresjon

- Det er flere teorier om aggresjon, de åtte mest beskrevne er;
 - Kognitiv neoassosiasjonssteori - forklarer fiendtlig aggresjon
 - Sosial læringsteori - aggresjon er lært
 - Skript teori - skript som er lært gjennom massemedia
 - Excitation transfer theory - sinne kan overføres til andre situasjoner fordi følelsen holder seg en stund
 - Sosial interaksjonsteori - aggresjon motivert av langsiktige mål

Teorier om Aggresjon

- Flere;
 - Attribusjonsteori - misforstår andres hensikter
 - Resiliensteori - ser på risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer i oppveksten, finn beskyttelsesfaktorene (løvetannbarn)
 - Utviklingsteori - aggresjon er en uunngåelig del av utviklingen, lær barn andre strategier - eks be en voksen om hjelp

Teorier om Aggresjon

- Hvis man skal gå fra teori til utvikling av effektive tiltak ser det ut til at ingen, eller, få av disse teoriene er tilstrekkelige alene. Derfor er eklektisk teori populær, og mest populær er sosial-kognitive programmer.
- Sosial-kognitive programmer har vist seg effektive nå de tilbys til hele populasjonen (eks hele skolen) og når de tilbys ungdom i risikosonen.
- Det ser også ut til å være enighet om at læring spiller en stor rolle, aggressiv atferd sees nå på som lært atferd
- Anbefalinger er Foreldre- og familiebaserte tiltak, Hjemmebesøktiltak, og Sosial-kognitive tiltak

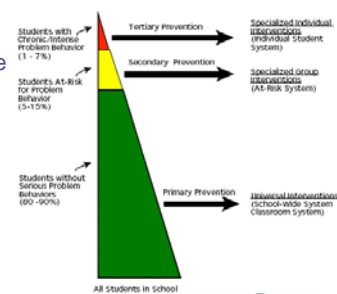
Noen løsninger - Sosial og emosjonell kompetanse som voldsforebyggende faktor

- SEL er i vekst som innsatsfaktor i skolen i USA og EU
- Noen legger også inn akademisk kompetanse (SEAL), da det viser seg at trening av sosial og emosjonell kompetanse har gunstig effekt på akademisk prestasjon (CASEL, 2003a; 2003b)
- De fleste programmer er hel-klasse programmer innenfor primærprevensjon

Programmer for å fremme sosial kompetanse - Nivåer av forebygging

Caplans modell for forebygging

- tertiær → forebygge kroniskhet og komorbiditet
- sekundær → forebygge alvorlighet
- primær → forebygge forekomst

Vurdering av programmer

- Det er fire store arbeider gjennomført og/eller under utførelse i USA vedrørende SEAL.
- Mange av programmene er rettet mot forebygging av mye problematferd (rus, alkohol, tidlig graviditet, og lignende)
- Det er også vurdert mer spesifikt voldsforebyggende programmer basert på sosial-kognitive treningsstrategier

Vurdering av programmer

- US Department of Education (2001) nedsatte et ekspertpanel for vurdering av voldsforebyggende programmer.
- Vurderingen resulterte i **9 Exemplary** og **33 Promising programs**
- De anbefalte ikke noen spesielle programmer, men beskrev dem.

Vurdering av programmer

- Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL) ga i 2003 ut en beskrivelse av [80 sosial-kognitive programmer](#).
- De beskrev kun skolebaserte programmer med flere leksjoner i en fiksert rekkefølge som var rettet mot [den generelle skolepopulasjonen](#), og som hadde minst 8 leksjoner i løpet av et skoleår.

Vurdering av programmer

- Casel hadde også andre inkluderingskriterier, bl. a. ;
 - instruksjonsformat (bare undervisning eller modellering og rollespill i tillegg).
 - er programmene virkningsfulle? fins det forskning som viser økning i sosiale ferdigheter og reduksjon i vold og aggresjon.

Vurdering av programmer

- Senter for the Study and Prevention of Violence (CSPV) beskrev i 2004 programmer for [voldsforebygging](#).
- Av 600 programmer vurdert, ga de
 - 12 programmer betegnelsen [Blueprint Model Program](#),
 - 16 betegnelsen [Blueprint Promising Program](#), og
 - 22 betegnelsen [Blueprint Favourable Program](#)

Vurdering av programmer

- Office of Juvenile Justice and Delinquency (OJJJD) har en database med beskrivelser av ulike programmer for ulike formål.
- Ved å søke på "prevention" og "Aggression/Violence" får man treff på [75 beskrevne programmer](#)

Vurdering av programmer

- Instruksjonspraksis ble rangert som følger av CASEL (2003):
 1. Informasjon til elever (definer ferdighet, modeller ferdighet og etabler behov)
 2. Guidet øvelse i ferdigheten i tillegg til 1, øvelsene er planlagte elementer i økta - rollespill med feedback
 3. Individuell ferdighetsutøvelse. Bruk av ferdigheten i reelle situasjoner (i tillegg til treningsøkter) som klasserom, hjemme, osv - hjemmeoppgaver/lekser

Vurdering av programmer

- Effekt av programmene ble rangert som følger av CASEL (2003);
 1. En enkelt studie som viser positiv effekt på atferd ved post-test
 2. Flere studier viser positiv effekt på atferd ved post-test eller en enkelt studie som viser positiv effekt på atferd ved follow-up etter et år
 3. Flere studier viser positiv effekt på atferd ved post-test og minst en studie viser positiv effekt på atferd ved follow-up etter et år

Vurdering av programmer for primær prevensjon

- Viktige faktorer som kjennetegner effektiv primær prevensjon (Weissberg & O'Brien, 2004);
 - effektiv klasseromsledelse,
 - at elevene engasjerer seg i positive aktiviteter
 - foreldreinvolvering
 - elevene lærer selv-forståelse, sosial forståelse, relasjonelle ferdigheter, og ansvarlig beslutningstaking/problemøsning
 - effektiv voldsprevensjon inkluderer også selv-kontroll, problemløsning, stressmestring, å motstå gruppepress, selvsikkerhet, og kommunikasjonsferdigheter

Vurdering av programmer for primær prevensjon

- Det var 11 programmer rettet mot elever som var laget for bruk i løpet av flere skoleår
- Det var 9 programmer rettet mot foreldre og miljø

Program	Age Group (School Grades)	Sound Instruction Practices					Effectiveness	
		Social	Academic	Management	Problem Solving	Violence Prevention	Social Skills	
Programs directed toward pupils								
AI's Pals: Kids Making Healthy Choices*	PreK-2	3	2	2	2	2	2	2
I Can Problem Solve*	PreK-2	3	3	3	3	3	3	3
Lions Quest: The "skills" series*	K-12	3	2	3	3	3	3	3
Lions Quest: The "violence prevention" series*	K-12	2	3	3	3	3	3	3
Open Circle Curriculum (Reach out to Schools: Social Competency Program)*	K-6	2	3	3	3	3	3	3
Promoting Alternative Thinking Strategies (PATH)*	K-6	3	3	3	3	3	3	3
Responding in Peaceful and Positive Ways (RIPP)*	6-8	2	2	2	2	2	3	3
Say It Straight Training	K-12	2	2	2	2	2	2	2
Second Step: A Violence Prevention Curriculum*	PreK-9	3	2	3	3	3	3	3
Social Decision Making and Problem Solving Program*	K-6	3	2	3	3	3	3	3
Teenage Health Teaching Modules*	6-12	2	2	3	3	3	2	2
Programs directed towards parents and environment								
Caring School Community Program (Formerly the Child Development Project)*	K-6	3	3	3	3	3	2	3
Creating Lasting Family Connections: Linking the Interests of Families and Teachers (LIFT)	1-5	2	2	2	2	2	2	2
Michigan Model for Comprehensive School Health Education*	K-12	2	2	3	3	3	3	3
PeaceBuilders*	K-5	1	1	3	3	3	1	1
Prepping for the Group-Free Years (Skills, Opportunities, and Recognition (SOAR) (Formerly Seattle Social Development Program)*	K-6	3	3	3	3	3	3	2
The Peacemakers Program: Violence Prevention for Students in Grades 4-8	4-8	1	1	1	1	1	1	1
The Strengthening Families Program: For Parents and Youth 10-14	4-8	2	2	2	2	2	2	2

* Instruction Practice and Effectiveness Rating conducted by CASEL (2004).
The asterisks indicate the age group age kindergarten, K, includes the kindergarten age group, K-6, and the age group from kindergarten to grades 8, etc.

Vurdering av programmer for primær prevensjon

- Fire foreldre- og miljørettede programmer vurdert som effektive mhp voldsprevensjon;
 - Caring School Community Program
 - Linking the Interests of Families and Teachers (LIFT)
 - Skills, Opportunities and Recognition (SOAR)
 - The Strengthening Families Program
- Kun to av disse hadde manualer/materiell tilpasset grunnskolen (K-6);
 - Caring School Community Program
 - Skills, Opportunities and Recognition (SOAR)

Vurdering av programmer for primær prevensjon

- Av de 11 programmene rettet mot elever var 6 vurdert som effektive med hensyn på effektiv voldsprevensjon (rating 2 eller 3);
 - AI's Pals: Kids making healthy choices
 - Responding in Peaceful and Positive Ways (RIPP)
 - Say it Straight Training
 - Second Step: A Violence Prevention Curriculum
 - Social Decision Making and Problem Solving Program
 - Teenage Health Teaching Modules
- Kun tre var tilpasset hele grunnskolen (K-6);
 - Say it Straight Training
 - Second Step: A Violence Prevention Curriculum
 - Social Decision Making and Problem Solving Program

Vurdering av programmer for primær prevensjon

- Toalt 5 effektive programmer for primær voldsprevensjon;
 - Say it Straight Training
 - Second Step: A Violence Prevention Curriculum
 - Social Decision Making and Problem Solving Program
 - Caring School Community Program
 - Skills, Opportunities, and Recognition (SOAR)

Vurdering av programmer for sekundær prevensjon

- Viktige faktorer som kjennetegner effektiv sekundær prevensjon (Weissberg & O'Brien, 2004; Sudholsky et al., 2004);
 - effektiv voldsprevensjon inkluderer også selv-kontroll, problemløsning, stressmestring, å motstå gruppepress, selvsikkerhet, og kommunikasjonsferdigheter
- I tillegg må programmene være interaktive (modell, rollespill med feed-back, og øving) og inkludere ferdigheter i å omgås andre (sosiale ferdigheter)
- fokus på den enkelte elev - [ferdighetstrening](#)
- forelesningsbaserte programmer har ikke effekt

Vurdering av programmer for sekundær prevensjon

- Det var 3 programmer rettet mot elever som var laget for bruk i løpet av flere skoleår
- Det var 2 programmer rettet mot foreldre og miljø

	Age Group (School grades)	Sound Instruction Practices					Effectiveness	
		Self-Awareness	Social Awareness	Self-Management	Relationship Skills	Responsible Decision-Making	Violence Prevention	Social Skills
Programs directed toward pupils								
Aggression Replacement Training (ART)	K-12	3	3	3	3	3	2	2
Aggressors, Victims, and Bystanders: Thinking and Acting to Prevent Violence SCARE Program	6-9	3	3	3	3	3	2	3
	K-12	3	3	3	3	3	1	-
Programs directed towards parents and environment								
CASASTART	3-6	2	2	2	2	2	3	0
Families and Schools Together (FAST) Program	1-6	3	3	3	3	3	3	3

* Instruction Practice and Effectiveness Rating conducted by CASEL (2004).

Vurdering av programmer for sekundær prevensjon

- 2 foreldre- og miljørettede programmer vurdert som effektive med hensyn på voldsprevensjon;
 - CASASTART
 - Families and Schools Together (FAST)
- Kun ett hadde manualer/materiell tilpasset grunnskolen (K-6);
 - Families and Schools Together (FAST)

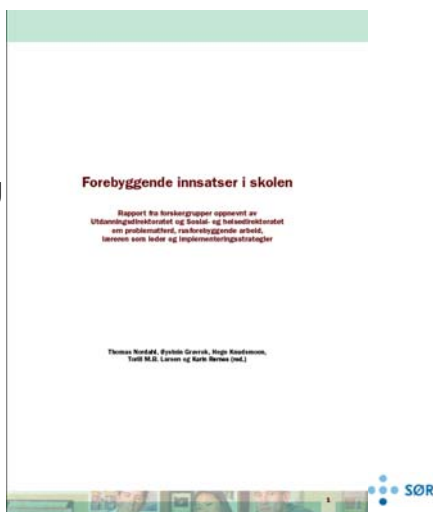
Vurdering av programmer for sekundær prevensjon

- Av de 3 programmene rettet mot elever var 2 vurdert som effektive med hensyn på effektiv voldsprevensjon (rating 2 eller 3);
 - Aggression Replacement Training (ART)
 - Aggressors, victims, and Bystanders: Thinking and Acting to Prevent Violence
- Kun et var tilpasset hele grunnskolen (K-6);
 - Aggression Replacement Training (ART)

Vurdering av programmer for sekundær prevensjon

- Totalt 2 effektive programmer for sekundær voldsprevensjon;
 - Aggression Replacement Training (ART)
 - Families and Schools Together (FAST)

- Nyere vurdering i Norge i 2006

- Litt annet utvalg av programmer
- Andre vurderinger med hensyn på prevensjonsnivå og instruksjonspraksis?
- Programmer som brukes i Norge i dag

Vurdering av program for forebygging av problematferd og utvikling av sosial kompetanse	12
Aggression Replacement Training (ART)	14
Connect / Respekt	17
De utrolige årene (Webster-Stratton)	20
Det er mitt valg 1, 2, 3 og 4	23
Du og jeg og vi to	26
Kreativ problemløsning i skolen (KREPS)	29
Læringsmiljø og Pedagogisk analyse (LP-modellen)	32
Olweus-programmet mot mobbing og antisosial atferd	35
Positiv atferd, støttende læringsmiljø og samhandling i skolen (PALS)	39
Skolemegling	42
Steg for steg	45
Zero	48
Zippys venner	51
Referanser	54